

Velkommen til 3. samling!

Fagnettverk Utdanningsvalg

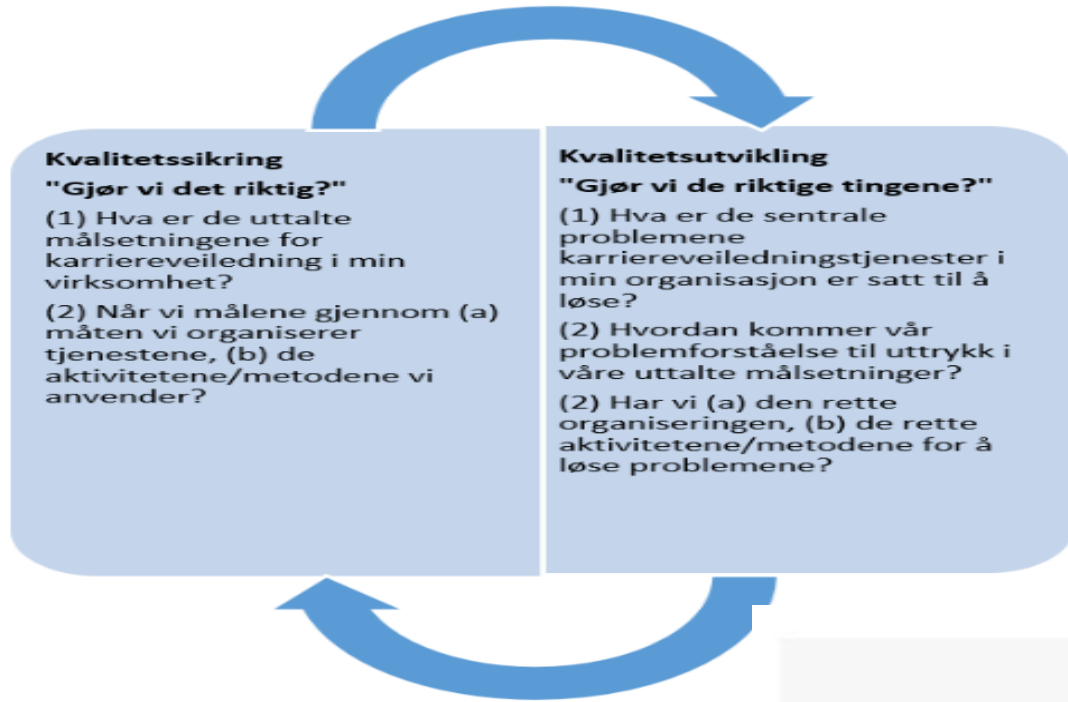

Dagens agenda

- 10.00: Velkommen til samling 3 og nytt siden sist v/ Erik H Haug
- 10.15-11.15 inkl kort pause: Organisering av Utdanningsvalg – Eksempelet Lena Ungdomsskole

11.15-12.00: Lunsjpause

- 12.00 – 12.45: De tverrfaglige temaene og Utdanningsvalg – mulige veier videre v/ Erik
- 13.00 – 14.00: Avslutning
  - Veien videre for nettverket
  - Evaluering av dag 3

Hentet fra Haug, 2018 (veilederforum)

Kolbs eksperimentelle læringsssirke

De tverrfaglige temaene og Utdanningsvalg – mulige veier videre

Erik H. Haug

Fagnettverk for Utdanningsvalg

11. September 2020

Tverrfaglige og gjennomgående tema

- «Skolen skal legge til rette for læring innenfor de tre tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, og bærekraftig utvikling».
- «I utdanningsvalg handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring om at elevene lærer å håndtere medgang, motgang, utfordringer og overganger på best mulig måte. Gjennom læring og samhandling i faget skal elevene få innsikt i faktorer som kan ha betydning for livsmestring og karrierevalg, bli forberedt på deltakelse i arbeid og livslang læring, og få muligheter til å utvikle et positivt selvbilde og en trygg identitet.»

Utvikling med og for elevene

Foto: forskning.no

En økende oppmerksomhet

- 1) et økt fokus på brukeres generelle medbestemmelsesrett når det kommer til involvering i utvikling av produkter og tjenester, og
- (2) en tydeliggjøring av barns rettigheter til å være aktivt deltakende borgere, særlig gjennom artikkel 12 i FNs konvensjon for barns rettigheter.

En utvikling fra...

Autonomi og ansvar for egen utvikling, til mulig medansvar for rammene som settes for tjenestene som skal bidra til den positive veksten for en selv og andre

En overordnet definisjon på innovasjon

- «en mer eller mindre intendert og proaktiv prosess, som har som siktemål å definere problemer, utfordringer og nye muligheter og utvikle, utvelge, implementere og spre nye og kreative løsninger som bryter med vante forestillinger og gjengs praksis på et bestemt område»

(Sørensen & Torfing (2011, s. 19). Oversatt til norsk av Magnussen (2016, s. 14)

- Hvem skal få lov til å sette i gang (og delta i) «en mer eller mindre intendert og proaktiv prosess» for å utvikle kvalitet?

En aktør vi av og til glemmer?!

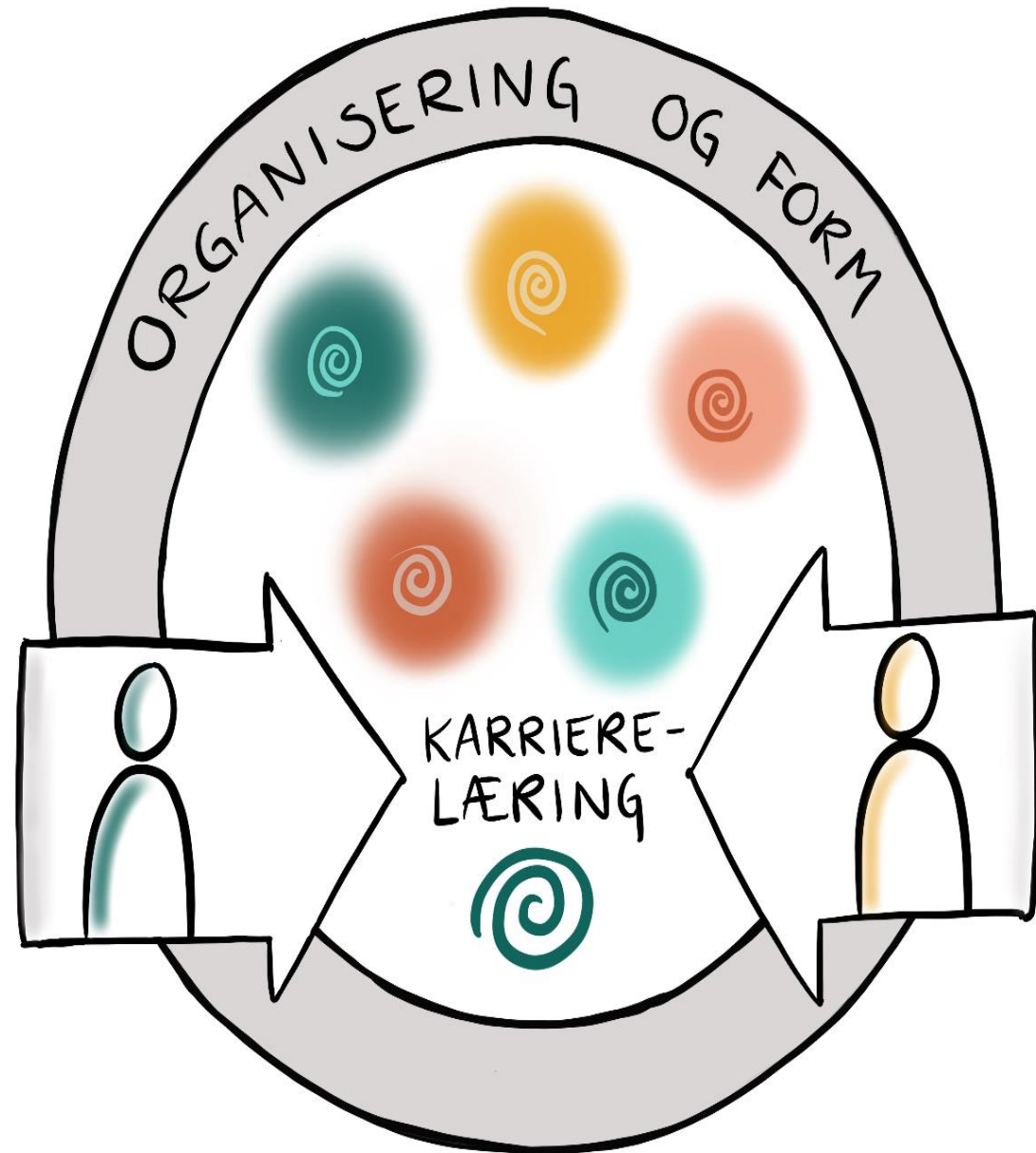

Kompetanseområder

Gjennom **utforskning og læring** med utgangspunkt i kompetanseområdene, kan den enkelte utvikle relevant karrierekompetanse.

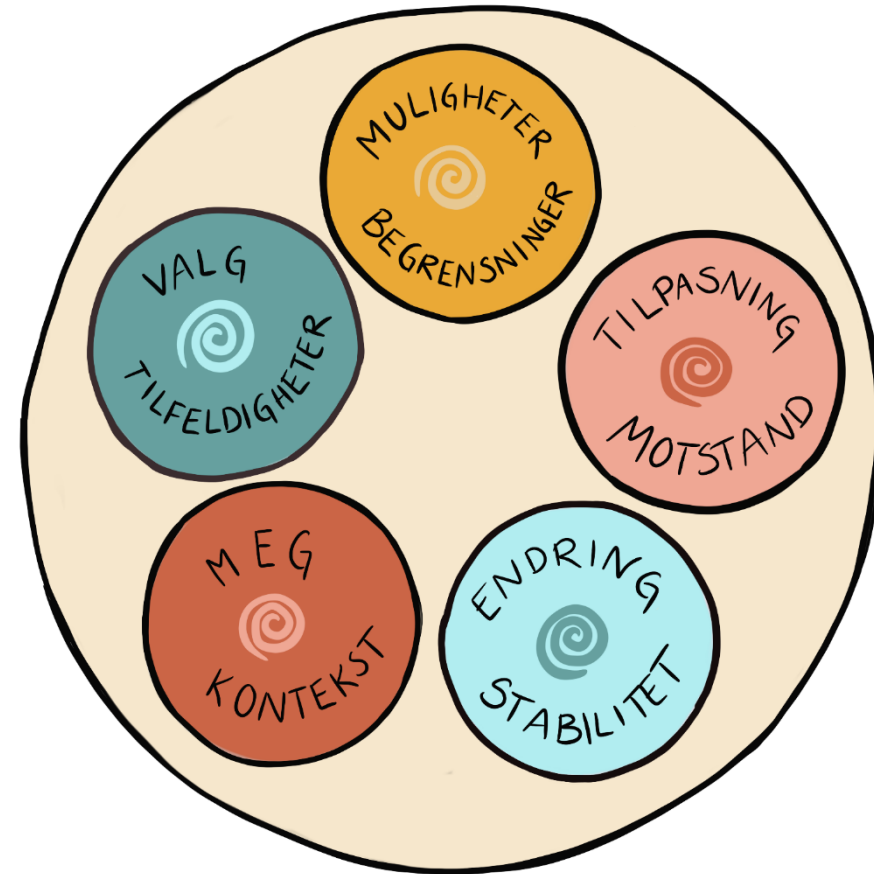
Kompetanseområdene er ikke endekompetanse eller konkrete læringsmål. De er åpne, overordnede temaer relevante for utvikling av karrierekompetanse.

Prinsipp: Den enkelte veisøker og veileder er best i stand til å vurdere hvilke spesifikke kompetanser den enkelte trenger.

Karrierekompetanse – områder for utforskning og læring

- 1) Meg i kontekst
- 2) Mulighetshorisont og begrensninger
- 3) Valg og tilfeldigheter
- 4) Endring og stabilitet
- 5) Tilpasning og motstand

Meg

- kjenne og forstå seg selv - selvvinnsikt
- utforske og sette ord på kunnskaper, ferdigheter, egenskaper, verdier og holdninger
- finne ut av interesser, ønsker og behov, forventninger
- vite hva en kan og er god til, sette ord på egen kompetanse
- bli klar over egne typiske handlingsmønstre og valgstrategier
- utforske hvor en har tilhørighet og hvem man har fellesskap med
- se på egen fortid, analysere nåsituasjonen og utforme et perspektiv på egen framtid

Kontekst

- Se og forstå egen bakgrunn, rammene en lever sitt liv innenfor, hvordan disse rammene kan påvirke egen situasjon
- Se, analysere og forstå de fellesskapene man er en del av
  - både familie, venner, kolleger, lokalsamfunn
  - og arbeidsliv, kultur og samfunn
- Se og forstå hvordan egen bakgrunn og konteksten man lever i kan innvirke på ønsker og valg når det kommer til utdanning og jobb

Her kan spørsmål som dette brukes:

- Hvem er du, hva kan du, hva vil du?
- Hvilke interesser, verdier, holdninger, motivasjoner, bestrebelser, behov og standpunkter har du utviklet inntil nå, og hvilke ønsker du å utvikle?
- Hvordan påvirker interesser, verdier, holdninger (fortsett listen selv) ditt liv i forhold til utdanning og arbeid?
- Hvilke kontekster og fellesskaper er du del av?
- Hvordan påvirker din bakgrunn og de fellesskapene du er en del av, dine valg, og din karriere?
- Hvilke samfunnsmessige strukturer påvirker deg og din situasjon?
- Ønsker du å påvirke hvordan disse strukturene får konsekvenser for ditt liv? Er det mulig og ønskelig?

Valg

- utforske valg og valgalternativer
- bli kjent med egne valgstrategier og hva en trenger i en valgsituasjon
- vurdere konsekvenser av ulike valgalternativer
- bruke tidligere erfaringer for å ta framtidige valg
- vite at et fravalg – eller fravær av valg – også kan betraktes som valg
- erkjenne at tvil kan være en del av valgprosessen, og at uansett valgstrategi kan man ikke forutse framtiden
- vite at valg både kan være en avgrenset hendelse, og en langsom endringsprosess

Tilfeldigheter

- undersøke hvordan tilfeldigheter har hatt innflytelse på hendelser og valg når det kommer til utdanning og jobb
- se og forstå at hendelser som ikke var planlagte, allikevel kan få betydning for hvordan karrieren utvikler seg
- bli oppmerksom på at man kan velge å handle eller ikke når en tilfeldighet oppstår
- utforske hvordan man kan legge til rette for at «gode» tilfeldigheter kan skje

Her kan spørsmål som dette brukes

- Hvordan tar du valg, og hva har vært/er din typiske valgstrategi?
- Hvordan har du grepet det an når du skulle ta valg tidligere?
- Hvilke valg har fått betydning for din karriereutvikling?
- Hva har hjulpet deg i valgprosesser (mennesker, kunnskap, ting du gjorde)?
- Hva opplever du selv spiller inn på dine valg?
- Hva tror du spiller inn på andres valg?
- Hvilke tilfeldigheter har hatt innflytelse på valg av utdanning og jobb i ditt liv?
- Hvordan kan tilfeldigheter, det som er utenfor din kontroll påvirke ditt liv?
- Hvordan kan du legge til rette for at «gode» tilfeldigheter kan skje?

Mulighetshorisont

- utforske muligheter
- innhente kunnskap og informasjon for å avklare om muligheter er reelle eller ikke
- bli klar over og bevisst på egen mulighetshorisont, det vil si det man kjenner til og vurderer som mulig
- undersøke om egen mulighetshorisont kan utvides

Begrensninger

- avdekke mulige begrensninger
- analysere og vurdere begrensningene og undersøke om de er reelle, eller kun opplevde (tankefeller)
- dersom begrensningen er reell, undersøke om det er mulig å gjøre noe med den
- finne ut om det er mulig å påvirke begrensningens negative innvirkning
- se på hvordan leve best mulig med innvirkningene av en begrensning

Her kan spørsmål som dette brukes:

- Hvilke muligheter kjenner du til og ser du for deg: Hva er din mulighetshorisont?
- Kan mulighetene realiseres?
- Hva er «innenfor» eller «utenfor» det du vurderer som aktuelt for deg?
- Hvilke ønsker og mål har du, og hvilke av de ønsker du å forfølge så de kan bli til muligheter?
- Hvilke begrensninger er til stede i din situasjon?
- Hvilke begrensninger kan du påvirke, og hvilke er utenfor din kontroll?
- Er begrensningene reelle, eller er de tankefeller?
- Hvilke begrensninger kan du ikke gjøre noe med?
- Hvordan håndtere reelle begrensninger på en måte som er til å leve med for deg?
- Er det mulig å gjøre grep som fjerner, demper eller forandrer begrensningen?
- Dersom det finnes begrensninger, er det mulig å nå et mål/et ønske med en annen strategi?

Endring

- utforske endringer i eget liv og endringer i omgivelsene
- vurdere om endringer er ønskede eller uønskede
- se hvordan endringer i eget liv eller omgivelser kan forandre forutsetningene for valg
- analysere hvilke endringer man har opplevd tidligere, og å se på hvordan de ble håndtert
- være oppmerksom på endringer i ens nære omgivelser eller i samfunnet og vurdere hvilke konsekvenser de kan ha på eget liv

Stabilitet

- se etter hva som er stabilt i eget liv og i omgivelsene
- vite hvilket behov man har for stabilitet i ulike situasjoner,
- vurdere behov for stabilitet opp mot ønske om endring
- være oppmerksom på at stabilitet kan komme i konflikt med ønske eller krav om endring

Her kan spørsmål som dette brukes:

- Hvilke endringer foregår rundt deg eller i ditt liv?
- Hvordan påvirker disse endringene deg, hvilke konsekvenser kan de få?
- Liker eller misliker du endring? Trenger du stabilitet?
- I de endringene som foregår, hva oppleves som stabilt?
- Finnes det forventninger til henholdsvis endring eller stabilitet, for eksempel fra samfunnet, familie, ditt nære fellesskap, deg selv?
- Hva finnes i ditt liv akkurat nå som er stabilt? Hvordan opplever du denne stabiliteten?
- Hvis ønsket om endring står i konflikt med ønsket om eller behov for stabilitet, hvordan ta valg og gjøre riktige overveielser mellom de to hensynene?
- Hva betrakter du som bærekraftig i relasjon til arbeid og utdanning?

Tilpasning

- se og forstå hvilke tilpasninger en situasjon kaller på
- undersøke hvem og hva som målbærer behovet for eller kravet om tilpasning
- vurdere hvilke konsekvenser en aktuell tilpasning kan ha (for eget og andres liv)
- vurdere ut om tilpasningen som kreves er akseptabel eller problematisk
- vurdere konsekvensene av å ikke ønske å tilpasse seg

Motstand

- vurdere om man i en karriererelatert situasjon blir utfordret på en måte som kaller på motstand
- finne ut hvorfor en situasjon påkaller motstand
- undersøke og vurdere hva konsekvensene av motstand kan være
- vurdere om konsekvensene av motstand er akseptable
- vurdere om det finns en balanse mellom tilpasning og motstand
- finne ut hvor egne grenser for tilpasning er

Her kan spørsmål som dette brukes:

- Krever situasjonen du er i, noen form for tilpasning, og i så fall, på hvilken måte?
- Kaller situasjonen på motstand, og i så fall, på hvilken måte?
- Hva kan konsekvensen av tilpasning eller motstand være?
- Hvem og hva målbærer kravet om eller behovet for tilpasning?
- Hva begrunner du motstanden i?
- Er det mulig å stå fast og ikke være med på en påkrevet tilpasning/endring, eventuelt på hvilke måter?
- Kan du leve med å tilpasse deg uten at det får uforholdsmessige konsekvenser for deg eller andre?
- Hva kan konsekvensene av å yte motstand være?

Diskusjoner i mindre grupper

- Er dette en mulig vei videre?
- Hvordan kan kompetanseområdene omsettes til ulike tiltak i Utdanningsvalg?
- Hvordan kan elevene involveres som partnere i (videre)utviklingen av Utdanningsvalg?

Eksempler på karrierelæringsaktiviteter

- et opplegg for å kartlegge kompetanse
- en øvelse for å bli bevisst egen mulighetshorisont
- en instruksjon til gruppeveiledning med fokus på valgkompetanse
- en nettside med informasjon om jobbmuligheter eller utdanningsveier
- et rammeverk for karrierekompetanse med konkrete spørsmål
- en film som forteller en karrierehistorie med vekt på tilfeldigheter
- et digitalt verktøy for interesseutforsking eller lignende
- et opplegg for intervjutrening
- en beskrivelse av et program for bedriftsbesøk
- vanlige og kjente grep og verktøy som man benytter i individuell karriereveiledning
- ulike skjema for å vurdere mestring i en jobb

Man kan tilpasse eksisterende ressurser, utvikle spesielt tilpassede ressurser, eller bruke andres ressurser og materiale

Utdanningsvalg

Karrierelæring og karrierekompetanse i skolen

Utdanningsvalg lærebok

Min Framtid 2020

Åpne verktøykassa

<https://kanvigodt.no/>

Kvalitetsrammeverket i praksis –
Hvordan integrere karrierelæring i
alle fag? >

For den som vil lese mer

- Haug, E. H. (2018). Karriereveiledningstjenester av og for individ og samfunn – Om betydningen av involvering av brukere i innovative prosesser for videreutvikling av karriereveiledningstjenester. In R. Kjærgård & P. Plant (eds), *Karriereveiledning* (pp. 140–155). Oslo: Gyldendal.
- Peter Plant & Erik Hagaseth Haug (2018): Unheard: the voice of users in the development of quality in career guidance services, *International Journal of Lifelong Education*

Lykke til videre med verdens viktigste fag!!

